

28. נט בר נט (סימן צה סע' א,ב)

1. מקור הדין וטעמו

חולין קיא,ב – איתמר, דגים שעלו בקערה (מן הצלי כשהיו רותחין נתנו לתוך הקערה שאכלו בה בשר. רש"י, תוס' ורא"ש), **רב אמר**: אסור לאכלן בכותח, **ושמואל אמר**: מותר לאכלן בכותח; רב אמר אסור – נותן טעם הוא, ושמואל אמר מותר – נותן טעם בר נ"ט הוא.

אמר חזקיה משום אביי, הלכתא: דגים שעלו בקערה – מותר לאוכלן בכותח, צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר – אסור לאוכלו בכותח, וה"מ צנון – דאגב חורפיה בלע, אבל קישות – גריר לבי פסקיה ואכיל.

=> נפסק בגמרא שדגים רותחים שהניחו אותם בקערה נקיה צוננת שבלוע בה טעם של בשר, מותר לאוכלם עם כותח (חלב), אך צנון שחתך בסכין של בשר אסור לאוכלו בכותח.

וכתב רש"י שני פירושים להבדל בין המקרים:

1. דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח, דסתם קערה מקנחין אותה משומן הקרוש עליה משום מיאוס אבל לסכין פעמים שהשמונית קרוש עליו ואינו ניכר וכשחותך בצנון הוי נותן טעם הבא מן הממש. קישות – מתוקה היא ואינו נבלע בתוכה אלא השמונית צף ועומד על מקום החתך הלכך גריר לבי פסקיה למקום חתך גורר מעט בסכין ואכיל אף בכותח.

2. ועוד דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צנון.

ובטעם הדין כתב הרשב"א – נותן טעם בר נותן טעם בקערה והקערה בדגים ועדיין היתר בהיתר הוא. והילכך נקלש הטעם הרבה ונתמעט עד שאינו ראוי לחול עליו עכשיו איסור בשר בחלב. משא"כ בשאר האיסורין שאיסורן מצד עצמן שאעפ"י שאין בו אלא נותן טעם בר נותן טעם או אפילו פחות מכן מכל מקום איסור שבו לא פרח. ולפיכך לא אמרו כן אלא בבשר בחלב. **וכ"כ הר"ן**. **וכתב ב"י** – ונראה שדעת כל הפוסקים שוה לזה.

=> **נ"ט בר נ"ט של היתר מותר גם אם מורגש טעם**, מפני שטעם קלוש כזה לא יכול ליצור איסור של בשר וחלב, אך נ"ט בר נ"ט של איסור – אסור, כל עוד מורגש טעמו של האיסור, מפני שאין כח בהקלשת הטעם להפקיע את האיסור, ורק אם טעם האיסור לא יורגש – מותר. **וכ"כ פר"ח** צה,ג **ובית אפרים** יו"ד לז.¹

¹ **ים של שלמה** (חולין ח,סא) הבין שאביי חולק על שמואל וסובר כרב שנ"ט בר נ"ט אסור ונחשב כטעם ראשון, ולכן צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאכול עם חלב עד שיטעם ויבדוק אם יש טעם בשר, אך בדגים שעלו בקערה התיר לאכלם עם חלב בלי טעימה, מפני שמן הסתם אין בהם טעם בשר, אך אם טעם והרגיש טעם בשר הם אסורים. ז"ל – אמר אביי דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלו בכותח... והרא"ש כתב לקמן (סימן ל"א) אסור לאוכלו בכותח, עד דטעים ליה, ע"כ... ואינו ר"ל דדגים אפ"ל בטעימה שרי, דמה בכך דהדגים אינם חריפין כמו צנון, מאחר דיהיה טעמא ומורגש בתוכו, למה לא יאסר כמו צנון, אלא בודאי קודם טעימה קאמר... ואף על פי שנ"ט בר נ"ט אסור דכחד טעמא חשוב, מטעם שפי' רש"י (בפירוש השני לגבי צנון). א"כ אין חילוק ביניהן, אלא שדגים אין צריך טעימה מקודם, וצנון צריך למטעמיה, אבל כל שטעם ומרגיש בהו טעם בשר, לא משתריא לאוכלו בכותח.

2. התבשלו או נצלו (מהו נ"ט בר נ"ט)

א. דעות הראשונים

1. **ריב"ן** (בשם רש"י²) – דוקא עלו שרו אבל נתבשלו (ונצלו) אסור דכחד טעמא חשיב ובא מעשה לפניו בביצים שנתבשלו בקדירה של חלב ואסור לעשות מהם מולייתא של בשר. {ובראשונים הביאו לשיטתו 2 הוכחות: 1. מצנון שחתכו בסכין דאסור לאוכלו בכותח משום דאגב חורפיה בלע טפי וחשיב כחד טעמא נתבשלו לא גרע מצנון.³ 2. הא דאמרין פרק כל שעה (פסחים דף ל:) אין טשין התנור באליה ואם טש כל הפת אסורה עד שיוסק התנור ולא סגי בקננת.⁴ אמנם כתבו הראשונים שההוכחות לא מוכרחות ואפשר לדחות אותם כמבואר בהערות.⁵

2. **תרומה** (סימנים ס,סא) – ואפי' נאמר עלו דוקא מותר ולא נצלו (כדעת ריב"ן). אבל נתבשלו מותר שהטעם הראשון מתפשט במים ואיכא ג' נותני טעם של ראשון במחבת ומשם במים ומשם בביצים ואכתי היתר הוא... ומכל מקום יש לחוש לפי שהביצים... נוגעות למחבת ומן המחבת גופא נכנס הטעם בביצים ובקערות ולא מן המים א"כ אין כאן רק שני נותני טעם ואמר נצלו לא. מיהו כיון דאיכא מים בכלי רוב הטעם מתפשט במים ושרי. וכ"פ רא"ש, סמ"ג וסמ"ק.

3. **רשב"א** (תה"ק ג,ד) – דגים שנתבשלו בקדירה שנתבשל בה בשר, אם הודחה הקדירה יפה קודם שנתבשל בה דגים עד שלא ישאר על פני הקדירה כלום מממש דבשר הרי אלו מותרין לאכול בחלב לפי שאין כאן אלא נותן טעם בר נותן טעם של בשר בתוך הדגים שהבשר נותן טעם בקדירה והקדירה בדגים. <=> משמע שאין חילוק בין צליה לבישול ובכל אופן מותר, וכש"כ שבעלו מן הצלי רותחים ע"ג קערה רותחת שמותר (ב"י). וכ"מ מרמב"ם (מאכ"א ט,כג),⁶ ר"ן, ראבי"ה, ראב"ן (סבו של הראבי"ה), רש"י, הג' אשרי ור"י, שלא חילקו בין צליה לבישול.

4. **או"ה** לד – וכ' בס' א"ז פ' כ"ה בשם ראבי"ה ונ' לאבא מורי ז"ל שיש לחוש להוראות רש"י ולאסור לכתחיל' ביצים או ירקות ודגים שנתבשלו בקדירה של בשר ב"י אפי' היתה נקייה לאוכלן בכותח או ליתנם בפלאד"ן או איפכא אף על פי שיש ג' נותן טעם בנו"ט דהיתר עכ"ל... והיינו משום דהוי לכתחילה גמור דאע"פ דהביצי' נתבשל כבר אין זה קרוי דיעבד מאחר שאין המאכל מתקלקל בכך שהרי יכול לאוכלו בלתי פלאד"ן ודווקא לכתחילה אבל אם אירע כך בדיעבד שבשלו ביצים או ירקות או חממו מים ושמן וכה"ג בכלי ש"ב וב"י ונתנו בחלב... ודאי מותר הכל לכתחילה בין המאכל בין הכלי

² הובא בתוס', רא"ש ועוד ראשונים.

³ תוס' – ומיהו לפירוש לשון אחר שפי' בקונט' דטעמא דאסור משום שהשומן קרוש על הסכין ואינו ניכר והוי טעם ראשון בצנון אין ראייה משם.

⁴ רשב"א – ואין ראייתם ראייה דהתם היינו טעמא (שצריך היסק ולא קינוח) משום קרטופני (סדקים) דאית ביה בתנור שאי אפשר לקנחם ולהדיחם כל הצורך דההיא לאו דוקא בששט אותו כשהוא חם אלא אפילו שט בצנון דהא סתמא קאמר ומהאי טעמא דאמרן.

⁵ כלומר לדעת ריב"ן לא מספיק שיהיה טעם שני, אלא צריך שכמות הטעם שנבלע גם תהיה קטנה.

⁶ רמב"ם – קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים מותר לאוכלם בחלב דגים שצליין עם הבשר אסור לאוכלן עם החלב. טור – איני מבין למה כתב שצליין עם הבשר אסור לאוכלן בחלב דה"ה נמי מבושלין עמו שהרי לא התיר אלא כשנתבשל בקערה של בשר ואם בא להחמיר בצלי א"כ למה כתב עם הבשר אפי' בלא בשר נמי בכלי של בשר אסור. ב"י – מ"ש דגים שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בחלב לא בצלאן מחוברים ממש לבשר מיירי כדקס"ד דרבינו, אלא בצלאן בתנור אחד נפרדין מן הבשר מיירי דס"ל דריחא מילתא היא לענין בשר בחלב. ונקט לישנא דגמרא דאירי בדג שצלאו עם הבשר דגרסין פרק כיצד צולין (פסחים עו:) וכן פירש הג"מ.

בלתי בטול כלל דמאחר שהמאכל היה נאסר והכלים היו צריכין שבירה או הגעלה סומכין בדיעבד אר"י ור"ת שפ"ה ה"ה שנתבשלו.

ב. דעות האחרונים

שו"ע – דגים שנתבשלו או שנצלן בקדירה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותח, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלם בכותח.

רמ"א – ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם. והמנהג לאסור לכתחלה, ובדיעבד (כשהתערב) מותר בכל ענין. ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם, מותר לכתחלה (באיסור והיתר הארוך), וכן נהגו. וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו בכלי של בשר, מותר לאכלן עם חלב עצמו. וכן להיפך.⁷

יש"ש ח"ס – דין דגים שנתבשלו בקדירה של בשר נקיה, אפילו בן יומו, מותר לאכלן בכותח מן הדין, אלא שהאידנא נהגו לאסור לכתחילה לאכול בכותח כל מה שנתבשל בקדירה של בשר, וכן איפכא, ואין להקל... ואם נצלו הדגים בקדירה של בשר, אסור מן הדין לאכלם בכותח (אפילו דיעבד אם התערבו). הובא בש"ך.⁸

3. האם מותר לגרום נ"ט בר נ"ט לכתחילה?

א. דעות הראשונים

⁷ נחלקו מה הדין שהדגים צוננים והקערה רותחת: טור – דגים רותחין מיד לאחר שסלקן מן האש שנתנן בקערה צוננת של בשר או שהדגים צוננים והקערה רותחת מותר לאכלם בחלב. = משמע שגם כאשר הקערה רותחת והדגים צוננים נחשב כ'על' אע"פ שתתאה גבר. וכ"כ ט"ז וש"ך.

תוס' – דגים שעלו בקערה - של בשר מותר לאוכלן בכותח אם הקערה והדגים צוננים לא איצטריך לפסוק דליכא מאן דפליג אלא כשהאחד מהן רותח דבין עלאה גבר בין תתאה גבר קליפה מיהא בעי כדאמרי' בפ' כיצד צולין (פסחים דף עו.) אדמיקר ליה בלע. וכ"כ רא"ש. = משמע דווקא שנבלע כדי קליפה שהקערה צוננת אך אם הקערה רותחת – חמור יותר מעלו. וכ"כ ב"י – א"ת לדברי האוסרים נצלו, בקערה רותחת ודגים צוננים הוה להו למיסר דהא קיימא לן דתתאה גבר והוי כאילו שניהם חמין, ונ"ל דאף על גב דקיימא לן תתאה גבר מכל מקום אין נתינת טעם שלו כ"כ כמו כששניהם חמין הילכך לא מחמירין ביה טפי מבנתבשלו. ע"כ. משמע שאם הכלי רותח והדגים צוננים דינם של הדגים כהתבשלו ולא עלו.

ואם שניהם חמים כתב ב"י – מצאתי כתוב דגים שעלו בקערה וכו' דוקא שאחד מהם חם אבל שניהם חמין לא אפילו דיעבד, כן משמע ביורה דעה (בטור) ע"כ ונראה דהיינו משום דהוי כנצלו בקערה. וכ"כ ט"ז וש"ך.

⁸ והטעם שבבישול היקל מדינא מפני שיש ג' נותני טעם, וכתבו פמ"ג וחוו"ד (הובאו בפת"ש ב) שלפי זה גם בנתבשלו אף דהדגים מותרים מ"מ הרוטב אסור דהוי כמו נצלו. ועוד כתב החוו"ד דהא דנצלו אסור דוקא שצלה דגים בשפוד או בכלי שצלו בו בשר, אבל אם צלה דגים בקדירה שבישל בה בשר מותר כיון שטעם הבשר נבלע בכלי ע"י בישול חשיב מעיקרא כמו ג' נותני טעם.

הג' רבינו פריץ (קסח) – נראה דנ"ט בנ"ט גופיה דשרי היינו דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור לגרום, מדקאמר דגים שעלו בקערה מותר לאכלם בכוח משמע דוקא עלו דיעבד אבל לכתחלה אסור להעלות בקערה של בשר כדי לאכלם בכוח.⁹ וכ"כ סמ"ק, הג"מ, רי"ו, אורחות חיים, או"ה (ריש כלל ל"ד) בשם המרדכי ותרומה¹⁰. כלומר לדעתם חכמים עשו הרחקה¹¹ ואסרו לגרום לכתחילה.

ר' אברהם בן טאוה (הובא בשו"ת התשב"ץ חלק ד (חוט המשולש) טור ג סימן לג) – ומה שכתבת דוקא בדיעבד ואמרת שבעל אורחות חיים כתב כן ומדקדק מה שאמרו שעלו בקערה דמשמע דוקא שכבר עלו אבל להעלות לכתחלה ודעתו לאוכלן בכוח אסור לאוכלן. גם עליו תמהתי דודאי זה אינו, וכבודו במקומו מונח שאין הדבר תלוי בשעת עליית הדגים בקערה אלא בשעת אכילתן עם הכוח או דשייך האיסור או דשייך ההיתר וכבר אמרו מותר לאוכלן עם הכוח ולשוון זה לכתחלה הוא וזה פשוט אין צריך להביא עליו ראיה.¹²

ב. דעות האחרונים

(1) האוסרים לכתחילה

רמ"א – עלן בכלי של בשר, מותר לאכלן עם חלב עצמו. וכן להיפך. ע"כ. ונראה שכך פסקו כל פוסקי אשכנז, ורוב פוסקי הספרדים (פר"ח, כנה"ג, זבחי צדק, בן איש חי, כף החיים, בית לחם יהודה, ערך השלחן, והרב שלום משאש בשו"ת שמש ומגן ח"ב יו"ד סי' מב).

נחלקו מה הדין אם עבר במזיד וגרם לנ"ט בר נ"ט ע"מ לאכול עם גבינה:

מנחת כהן חלק א' פרק י"ב – שאם עבר ובישל או צלה על דעת לאכלן בכוח שאסור לאכלן בכוח.

⁹ המשך דבריו – כללא דמילתא לענין לכתחלה ודיעבד לגבי נ"ט הכל תלוי בשעת שאל לחכם אם כבר נעשה נותן טעם בנ"ט והוא שואל עליו אם מותר מבשר לחלב או איפכא אומרים לו מותר ואם קודם שנעשה נותן טעם בנ"ט הוא שואל עליו אם מותר לגרום בנ"ט כדי לאכלו מבשר וחלב או איפכא אומר לו אסור כמו גבי דגים דאסור להעלות לכתחילה בקערה של בשר כדי לאכלה בחלב.
¹⁰ לאחר שהב"י ציטט את הג' הסמ"ק שדוקא בדיעבד מותר אך לכתחילה אסור, כתב – אבל בעל התרומה כתב במפתחות (סי' סא) דקטניות שבשל בקדרה חולבת מותר לכתחלה לערוטן בקדרה של בשר ואפילו הקדרה בת יומא כמו דגים שעלו בקערה וכו'. ע"כ. ותמהו עליו האחרונים ובראשם הדר"מ שכתב – ואני אומר כי ניים ושכיב אמר להאי מילתא.
¹¹ כלשון הפר"ח.

¹² הביא לדבריו שתי ראיות: 1. אלא להשקיט רעיוני לבך אזכור לך ראיה ממה שאמרו בפסחים פ' כל שעה (ל' סע"א) אין לשין וכו' כיוצא בו אין שפין את התנור באליה וכו' ואם טח אותו צריך להסיק התנור וכתבו המפרשים ז"ל דהא אמרינן עד שיסיק התנור הוא כדי להסיר טיחה שעל פניו דאלו מה שבלוע בו לא היה צריך היסק דק"ל בבשר בחלב נ"ט בר נ"ט מותר... וראיה ברורה היא זו דהא אפיית פת זו בתנור אדעתא לאוכלה בחלב היא דאי לאו הכי למה צריך להסיק התנור ואפ"ה קאמר דמותר לאפות לכתחלה. ע"כ. כלומר הוא הבין שהסיבה שצריך להסיר את הטיחה לאותם ראשונים היא כדי שיוכל לאכול את הלחם עם חלב ומזה הוכיח שמותר לאפות את הלחם על מנת לאכול עם חלב, אך נלע"ד שאין זו ראיה שהרי אם לא יסיר את הטיחה מהתנור הפת תהיה אסורה לגמרי, ולכן הסרת הטיחה נועדה להתיר את הפת באכילה בפני עצמה ועם בשר אך לא עם גבינה.

2. וכן נראה ג"כ ממה שכתבו הפוסקים ז"ל בענין ההגעלה וז"ל וערב הפסח קודם שעה חמישית שהיא שעת היתר מותר להגעיל אפי' כלי בן יומו דהוי נ"ט בר נ"ט החמץ בכלי והכלי במים וחוזר' ונבלעים בכלי וכולו היתר והוי כמו דגים שעלו בקערה דמותר לאוכלם עם כוח והנה זה דבר ברור לא נצטרך בו לראיות יותר (וכ"פ שו"ע או"ח תנב"א). ע"כ. לכאורה גם מזה אין ראיה, לפי מה שכתב מג"א תנב"א, בהסבר דין זה – דהכא כיון דאיכא הרבה טעמים מן המאכל לכלי ומן הכלי למים ומן המים לכלי שרי (גם לרמ"א).

פר"ח ס"ק א – ולדידי מסתברא דכיון דלא הו"א אלא הרחקה דרבנן בעלמא שלא לגרום לכתחילה נותן טעם בר נותן טעם אם כבר עבר ובישל לא חזינן דקנסוהו שלא לאכלן בכותח, ועוד דבגמרא [שם] אמרינן סתמא דגים שעלו משמע אפילו במזיד. **וכ"פ לחם הפנים ג**, כרתי א, קהל יהודה, זבחי צדק וכה"ת.

(2) דעת מרן והמתירים לכתחילה

מהב"י נראה שסובר שדוקא בדיעבד התירו, שהרי הביא את הג' הסמ"ק ושאר הראשונים לעיל שמחמירים, **אך בבדק הבית** כתב – לכתחילה נמי מותר לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר. **אמנם בשו"ע** כתב לשון דיעבד.

ונחלקו מה דעת מרן למעשה:

לדעת שו"ך, כנה"ג וכף החיים, דעת מרן להתיר רק בדיעבד, שהרי השו"ע נכתב אחרי בדק הבית (שכ"כ יד מלאכי, חיד"א ועוד, הובאו בכף החיים).

אך לדעת יביע אומר ט, יו"ד ד (הרב עובדיה יוסף), **שמע שלמה א, יו"ד ב** (הרב שלמה עמאר), **תפילה למשה** (הרב משה הלוי) הלכה כפי שכתב מרן בבדק הבית, וביביע אומר הביא כמה ביסוסים לפסיקה זו:

1. גם הגאון מהר"א אבן טאוה בסוף שו"ת התשב"ץ כתב... דנ"ט בר נ"ט אף לכתחילה להעלותן בקערה של בשר שרי. וזוהי ראייה ברורה. ע"כ. **וכן כתב הגאון מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"ב (סי' צב) ... וכ"כ בשו"ת ויאסוף שלמה (חיו"ד סי' י) ... גם בשו"ת פני דוד פאפו (חיו"ד ס"ס ב) הביא דברי הרב בית דוד** שהעלה שמותר לחמם מים בקדרה של בשר בת יומה כדי ללוש בהם הפת שרוצה לאוכלו אח"כ עם גבינה.
2. ובהיות שלדברי הכל נ"ט בר נ"ט מותר עכ"פ בדיעבד, והמחלוקת היא רק לענין "לכתחילה", בכה"ג אזלינן לקולא, וכמ"ש הגר"ח בן עטר בספר פרי תאר (סי' ח סוף סק"א), דכל דדיעבד שרי ספקו מותר לכתחילה. ע"ש. וכ"כ עוד אחרונים. הילכך אף בג"ד משרא שרי אף לכתחילה.
3. ולגבי מה שכתבו זבחי צדק וכף החיים שמרן חזר בו בשו"ע שנכתב לאחר בדק הבית, כתב – ואין דבריהם מוכרחים. דמרן בש"ע תפס כלשון הגמרא דגים "שעלו", וכתבו הפוסקים שהוא הדין "נצלו או נתבשלו", ולדעת מרן הב"י, הכל לכתחילה, ולא דוקא בדיעבד. וא"כ אין לנו שום ראייה לומר שמרן חזר בו¹³ ועוד דלאו מילתא פסיקתא היא שמרן חיבר הש"ע אחר הבדק הבית, (כדי שנאמר שמרן חזר בו בש"ע ממ"ש בבדק הבית). שאע"פ שכן כתב הכנה"ג... אולם האליה רבה א"ח (סי' קא סק"ג) ס"ל שבדק הבית נתחבר אחר הש"ע.

4. נ"ט בר נ"ט בכלי שאינו בן יומו

א. מנהג אשכנזים

¹³ לענ"ד קשה לומר כך, שהרי אם מרן סובר להתיר לכתחילה הוא לא היה כותב בלשון דיעבד, שהרי הוא יודע שרבים סוברים כך והיה צריך להדגיש בשו"ע שהוא מתיר אפילו לכתחילה.

רבינו ירוחם (תולדות אדם וחוה נתיב טו) – ותבשיל שנתבשל בקדרת בשר... אם אינה בת יומא מותר לאכל אותו תבשיל עם גבינה, וכ"כ או"ה – ומיהו אם נתבשלו הביצים או הירקות בכלי של בשר שאין ב"י מותר לכתחילה ליתנו בחלב אליבא דכ"ע שהרי יש כאן שני צדדין דהיתר. וכ"פ רמ"א – וכן אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומו, נוהגין היתר לכתחילה לאכלו עם המין השני. וכתב ט"ז – הסומך על הרמ"א להקל בזה לא הפסיד. וכ"פ חכמת אדם מח,ב – אם היה הכלי שנתבשל בו אינו בן יומו מותר לאוכלו בחלב אפילו לדידן אבל אסור לכתחילה לבשל בכלי שאינו בן יומו כדי לאוכלו בחלב דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה. וכ"כ מנחת יצחק י,עז. והוסיף חכמת אדם שם – ונראה לי דאם אין לו כלי אחר לחמם בו יש לסמוך ולהתיר אפילו לכתחילה כיון דאיכא תרתי נותן טעם לפגם ונותן טעם בר נותן טעם. ואף דבאיסור והיתר כתב דוקא דיעבד שכבר הוחם נראה לי דאם אין לו כלי אחר ואי אפשר להשאיל הוי כדעבד.

גר"א צה"י – 'וכן אם היה הכלי... לפגם, שלא היה בן יומו וכו' (ע"כ לשון הרמ"א) בכה"ג אף בשל איסור מותר... ואף בקדירה אין אסור לכתחילה שאינה ב"י אלא משום גזירה אטו ב"י משא"כ כאן דאף ב"י מותר מדינא כנ"ל. <=> כלומר כלי שאינו בן יומו מן הדין לא אוסר ולא צריך הכשרה, אך חכמים אסרו לבשל בכלי שאינו בן יומו שמא יבשל בכלי בן יומו של איסור, ולפי זה כאן שגם אם יבשל בכלי בן יומו המאכל אינו אסור עם חלב מדינא אלא מחמת המנהג, לא שייך לגזור כאן, וא"כ משמע שלדעתו מותר לבשל לכתחילה בכלי בשרי אינו בן יומו על מנת לאכול עם גבינה.

יש"ש – ומאחר שהעולם תופסים לאיסור בנתבשלו, א"כ בנתבשלו בכלי שאין בן יומו נמי אסור לכתחילה (לערבב), דכל טעם לפגם אסור לכתחילה, וגם כבר נהגו שלא לחלק בין כלי שהוא בן יומו לאינו בן יומו להתיר לכתחילה.

ב. מנהג ספרדים

ברור שלפוסקים כבדק הבית, שמתירים בבן יומו לגרום לכתחילה לנ"ט בר נ"ט על מנת לאכול עם גבינה שזה יהיה מותר גם בכלי שאינו בן יומו, אך השאלה היא מה הדין למתירים רק בדיעבד?

כף החיים – אבל אם הכלי אינו בן יומו דהוי נותן טעם לפגם וגם נותן טעם בר נותן טעם והוי תרתי לטיבותא מותר לכתחילה לחמם מים (בכלי בשרי) כדי לאפות הפת. בית דוד חלק יו"ד סימן מב. והגם דבתשובת דבר משה החמיר גם בזה מכל מקום כיון דאיכא כמה פוסקים דמתירין לכתחילה אפילו בבן יומו כמו שכתב בית דוד שם, אם כן די בחומרת בן יומו אבל באינו בן יומו יש להתיר, וכן הסכים זבחי צדק אות ד.

5. מקרים שלא אומרים בהם נ"ט בר נ"ט

א. כלי שלא הודח יפה

שו"ע א (ע"פ רשב"א) – לא הדיח את הקדרה יפה יפה קודם שבשל בה את הדגים אם יש בממשות שעל פני הקדרה יותר מאחד בששים בדגים אסור לאכלן בכותח.¹⁴ **וכתב הש"ך** שבסתמא לא חוששים שהיה שומן דבוק.

ב. ביצים שהתבשלו עם בשר

רשב"א – ביצה שנתבשלה במים בקדרה חולבת מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה דהא בר נ"ט הוא כדגים שעלו בקערה אבל ביצים שנתבשלו בקדרה עם בשר ואפילו בקליפה אסור לאכלן בכותח שקליפת הביצה בבירור מנוקבת היא וכשאדם מבשלה תוך יורה של צבעים תמצא הביצה עצמה צבועה מאותה צבע. **וכ"פ שו"ע** צה,ב.¹⁵

=< קליפת ביצה לא נחשבת כנ"ט נוסף.

ג. נ"ט בר נ"ט באיסור

ר"ן – הוי יודע דלא שרינן נ"ט בר נ"ט אלא בשל היתר כבשר בחלב דכיון דטעם שני אכתי היתרא הוא כיון דאקליש כולי האי לא חשיב למיסר אבל במידי דאיסורא כל היכא דאיכא טעמא כלל אסור עד סוף כל העולם. **וכ"כ רשב"א ושע"ד**, **וכ"פ שו"ע** וט"ז.

ד. דבר חריף

לדעת רוב האחרונים לא אומרים בו נ"ט בר נ"ט, ובע"ה את הדין לגבי חריף בסוגיה נפרדת.

5. ההלכה בימינו בדין נ"ט בר נ"ט

פנה"ל לב,יא – חילוקי מנהגים אלו (בדין נ"ט בר נ"ט) נאמרו לגבי כל הכלים, אולם נראה שכיום הם קיימים לגבי **כלי חרס ועץ** שבולעים טעמים אל תוכם. **אבל בכלי מתכת וזכוכית** שנוקו עם סבון כמקובל בימינו, כיוון שידוע שאינם פולטים שום טעם, מסתבר שגם המחמירים יסכימו לדעת המקילים, ולכן בני כל העדות יכולים לנהוג כדעת המקילים, לבשל מאכל פרווה בכלי בשרי נקי כדי לאוכלו עם חלב, וכן להפך. אמנם למדנו (לעיל כה, ח), שככלל יש לשמור על ההפרדה בין מערכות הכלים הבשריים והחלביים, וכאשר מתכוונים לאכול מאכלי פרווה עם בשר נכון לבשלם בסיר בשרי, וכאשר

¹⁴ משמע שאין איסור לאכול את הדג בפנ"ע, אע"פ שהתבשל עם בשר ממש, וקשה הרי בסימן קטז כתוב שיש סכנה באכילת דג מבושל עם בשר. **וכתב יש"ש** דכאן לא נחית לדין זה אלא במה שנוגע לענין נט בר נט.

ולגבי דגים שבושלו בסיר בשרי נקי, כתב באו"ה – כל דבר שהוא משום כלים אין אוסרין מבשר לדגים בדיעבד מטע' סכנת ד"א דהא מתיר בגמרא דגים שעלו בקערה רותחין של בשר. **וכ"מ מהט"ז** (ע' שפ"ד ג).

¹⁵ **שו"ע פו,ה** – ביצת עוף טמא שנתבשלה עם אחרות, אם היא בקליפתה, אינה אוסרת. ואם היא קלופה, אוסרת. **וכתב על זה הרמ"א** – ואם היא נקובה, דינה כקלופה. **ומזה הקשה כאן הט"ז על הרשב"א** – צ"ע מאי שנא נקב בתולדה או שלא בתולדה ואי לאו פה קדוש דרשב"א נ"ל דאין נקב בביצה בתולדה אלא שבולע ופולט דרך הקליפה מדבר שהוא ממש בו וצ"ע.

מתכוונים לאוכלם עם חלב נכון לבשלם בסיר חלבי. אולם בשעת הצורך, ואפילו לצורך קל, מותר לבשל תבשיל פרווה בכלי בשרי נקי בן יומו, ממתכת או מזכוכית, כדי לאוכלו עם חלבי או להפך.

6. נ"ט בר נ"ט במאכלים

שערי דורא (סימן ס) – צריך ליזהר שלא לאפות פת בצד פשטידא (של בשר) שמא יאכל הפת בחלב. כדאמרינן (פסחים ל ע"ב) אין טשין התנור באליה ואם טש כל הפת כולו אסור. ואפילו לא נגעו זה בזה דאזיל האי ומפטם האי (כלומר הריח עובר מזה לזה). ואין להתיר משום נותן טעם בר נ"ט, חד בעיסה של פשטידא ומשם בעוגה, היינו דוקא פליטת טעם בכלי, אבל מאוכל לאוכל הכל חשוב טעם אחד. ואפילו לאכלו עם בשר אסור פן יאכלנו עם חלב. וכ"כ תרומה סא אך בלשון מסופקת – דשמא היינו דוקא פליטת טעם של כלי אבל מאוכל לאוכל הכל חשוב טעם אחד. וכ"פ פרי מגדים משב"ז זה – יראה ברור דווקא טעם א' בכלי וב' באוכל הוקלש הא טעם א' באוכל ואחר כך בכלי ומשם לבשר או לחלב אסור דכל באוכל הוא הוי כממש. וכ"פ כנה"ג, חוות דעת, קהל יהודה, זבחי צדק, בן איש חי וכף החיים ס"ק י.

פני אריה – והם אצלי דברים תמוהין דהא קיי"ל דאע"ג דאין בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב היינו דווקא באוכל שיש לו פליטה מגופה, אבל מכלי לאוכל, פולט הבלוע אף בלא רוטב, לפי שאין להכלי לפלוט מגופו, והשתא אם הכלי שפליטת הבלוע נוח אצלו לפי שאין לו פליטה מגופו אינו יכול לפלוט אל האוכל אלא טעם קלוש ומה"ט מתירין נט בר נט, אוכל שפליטת הבלוע בו קשה אצלו מפני פליטתו מגופו עד שבשביל כך אינו פולט הבלוע אלא ע"י רוטב לא כל שכן שאינו פולט אלא טעם קלוש.

מלבד זאת רואה דנוסחא זו שבשע"ד ('ואין להתיר משום נט בר נט וכו') לאו דסמכא היא, דהמעין שם יראה לעין דהתם איסור הפת הוא, אי משום דחיישינן שהשומן זב מן הפשטידא והוי כההיא דתניא אין טשין את התנור וכו' ואי משום פיתום, שבפשטידא יש שומן בעין והוא מפתם להפת, והיינו 'דתנא רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסורה לאכלה בכותח', אבל עיסה שאין בה אלא טעם בלוע דלא שייכי הני טעמי אין הכי נמי דהפת שנאפה בצדה אפילו נגע בה ע"י לח רותח מותר בין עם בשר בין עם חלב דנ"ט בר נ"ט גמור הוא.¹⁶

הליכות עולם ח"ז עמ' עט, לאחר שהביא את הפוסקים המחמירים כתב שאין זה מוסכם, כי בפירוש רש"י (חולין קטז,ב) כתב, גבי חלב הנמצא בעור הקיבה שנמלח עם עור הקיבה שיש מתירים להעמידו לגבינה משום דהוי נ"ט בר נ"ט, שהעור פלט טעם בחלב, ומן החלב לגבינה. ורש"י דחה סברא זו משום דחשיב טעם אחד לאיסור מפני שנעשה נבלה. אלמא דאי לאו הכי אף בנ"ט באוכל אמרינן דהוי נ"ט בר נ"ט ומותר...¹⁷ וכן הראב"ה כתב ככל דברי רש"י הנ"ל. וע"ע בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' עד... מבואר דס"ל דשפיר אמרינן דין נ"ט בר נ"ט באוכל. וע"ע בספר אור שמח (פ"ט מהל' מאכ"א ה"ט) שכתב, שלדעת הרמב"ן אפילו אם טעם ראשון באוכל חשיב נ"ט בר נ"ט. והפת"ש הביא ג"כ מ"ש

¹⁶ לכאורה נחלקו בזה שע"ד ור' יוסף קארו. בב"י (עמ' רלד) הביא את השע"ד שהתיר להדיח קערה בשרית בת יומה בתוך מים רותחים שבמחבת חלבית שאינה בת יומה 'דוקא כשהקערות מקונחות (שאז יש שלושה נ"ט. כדעת המחמירים לקמן בנ"ט בר נ"ט בכלים שמצריכים שלושה נ"ט) שאין מלוכלכות מן המרק של בשר (שאז המרק נותן טעם ממש למים והמים לכלי החלבי)'. ולכאורה מוכח שסובר שהטעם שהמרק נותן הוא טעם ראשון, ולא טעם שני, ולא אמרים נ"ט בר נ"ט באוכלים. אך העיר עליו בבדק הבית – ומה שאסר במלוכלכות מהמרק של בשר אינו נ"ל דלא אסרינן אלא בממשות של בשר אבל במרק לא, ע"כ. ולכאורה מוכח שסובר שאומרים נ"ט בר נ"ט באוכלים.

¹⁷ המשך דבריו – וכן הוכיח במישור מפירוש רש"י הנ"ל הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת עין יצחק (חאו"ח סי' כח אות יג), ודלא כהפמ"ג והחוו"ד הנ"ל.

בשו"ת פני אריה שהאריך להוכיח שהנוסחא בשערי דורא שהביא הפמ"ג משובשת היא, שבאמת גם באוכל אמרינן נ"ט בר נ"ט ושרי. ויש לצרף כל זה להתיר בדיעבד.

=> כלומר מכיוון שאיסור נ"ט בר נ"ט באוכלים לא מוסכם ויש קצת ראשונים ואחרונים שהקילו בזה, אפשר לסמוך עליהם בדיעבד (אמנם לא ברור מה הכוונה בדיעבד, האם רק כשהתערב עם חלב או שכבר בושל לפני שהתערב). אך בהלכה למעלה כתב: נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא שכתבנו להתיר לכתחלה (אפילו 'על מנת'), לא רק אם היה הטעם הראשון בכלי והטעם השני באוכל שנתבשל בו, אלא אפילו אם היה הטעם הראשון באוכל ומן האוכל ההוא נפלט טעם באוכל אחר, הרי המאכל השני נידון כנ"ט בר נ"ט ומותר לאוכלו בחמאה שכן מוכח מדברי הראשונים.¹⁸

7. נ"ט בר נ"ט בשעת בישול (אורז בשקית 'קוקי' בתוך סיר החמין)

חיות דעת צה,א – נראה לי דלא הוי נ"ט בר נ"ט בשעת בישול, כגון אם נפל חלב על הקדרה שמבשלין בה דגים כנגד הרוטב ואח"כ בישלו הדגים עם בשר, אפילו בדיעבד אסור אם לא היה ששים בבשר נגד החלב שנפל בראשונה על הקדרה, ולא אמרינן כיון שנפל על הקדרה ודרך הקדרה נכנס להדגים הוי נ"ט בר נ"ט, דהיינו לקדרה ומהקדרה להדגים, דכיון דנפל בשעת הבישול, ובישול מפעפע בכל הכלי לחומרא, והבלוע מקושר הוא עם התבשיל, וחשבינן כאלו נפל לתבשיל והוי טעם ראשון.

שו"ת בית אפרים (י"ד לז) – ולענין דינא עכ"פ אין הכרח לומר דכל שהוא בשעת הבישול לא הוי נ"ט בר נ"ט ואדרבה... מבואר מדברי כל הפוסקים לענין הגעלת כלי חמץ קודם שיש דחשיב ג' נ"ט מפליטת הכלים למים וממים לכלים וגם מבואר בסה"ת ושאר פוסקים דמ"ד נצלו אסור אבל נתבשלו שרי הטעם לפי דאיכא מים ומתחלה מתפשט הטעם במים ואיכא ג' נ"ט של היתר ע"ש. וכ"פ הרב עובדיה יוסף זצ"ל (הליכות עולם ח"ז עמ' עט).

¹⁸ וראיתי באינטרנט (פורום מורשת מרן) ששאלו את הרב דוד יוסף והוא אמר שהעיקר כמו שכתב בהערה שמותר רק בדיעבד, והרב יצחק יוסף אמר שהעיקר כמו שכתב למעלה שמותר לכתחילה.